

บทที่ 3

การค้าชายแดนในอำเภอแม่สาย

การศึกษาเพื่อให้เข้าใจสภาพการค้าชายแดน ของอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสภาพความเป็นมาของการค้าชายแดนอดีต อันมีผลสืบเนื่องถึงปัจจุบันและอนาคต ผลจากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ทำการค้าชายแดนอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาได้จัดทำผลการศึกษาเป็น 2 หัวข้อ คือ การวิเคราะห์ระดับมหภาค และการวิเคราะห์ระดับจุลภาค โดยแต่ละหัวข้อมีประเด็นในการวิเคราะห์พร้อมทั้งอธิบายผลการศึกษาดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ระดับมหภาค

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานราชการ Internet หนังสือและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสอบถามข้อมูลจากผู้แทนกลุ่มร้อยละแม่สาย ซึ่งกลุ่มร้อยละแม่สายคือ กลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ และเป็นแหล่งข้อมูลอดีตของอำเภอแม่สาย ได้ผลการศึกษาข้อมูลดังนี้

3.1.1 สภาพทั่วไปของอำเภอแม่สาย

อำเภอแม่สาย ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 285 ตารางกิโลเมตร (178,125 ไร่) มากเป็นลำดับที่ 14 ในจำนวน 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 891 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดเชียงราย 63 กิโลเมตร

ทิศเหนือ มีอาณาเขตติดกับประเทศพม่า โดยมีแม่น้ำสายและแม่น้ำรวก กั้นระหว่างประเทศ ระยะทางประมาณ 29 กิโลเมตร

ทิศใต้ มีอาณาเขตติดกับอำเภอแม่จัน ระยะทาง 19 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก มีอาณาเขตติดกับประเทศพม่า โดยมีเทือกเขาแดนลาว กั้นระหว่างประเทศ ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดกับอำเภอเชียงแสนระยะทาง 18 กิโลเมตร

มีประชากรสัญชาติไทยทั้งสิ้น 82,945 คน และมีประชากรที่เป็นชนกลุ่มน้อย 7 กลุ่ม จากจำนวน 18 กลุ่ม จำนวน 16,784 คน ได้แก่ จีนฮ่ออพยพ จีนฮ่ออิสระ ไทยลื้อ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า บุคคลบนพื้นที่สูง ชุมชนบนพื้นที่สูง

ด้วยภูมิลักษณะของอำเภอแม่สาย ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีที่ตั้งติดต่อกับประเทศพม่า จึงทำให้แม่สายกลายเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนอำเภอแม่สายสักครั้งหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมาด้วยกันคือ พระธาตุดอยตุง ซึ่งห่างจากพระตำหนักดอยตุงประมาณ 7 กิโลเมตร ตลาดขายสินค้าชายแดนไทยพม่า และข้ามไปเที่ยวชมและซื้อสินค้าที่จังหวัดท่าขี้เหล็กประเทศพม่า

ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา อำเภอแม่สาย มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเปิดตลาดการค้ากับต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น มีนักธุรกิจเข้ามาทำการค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น และถือเป็น ภูมิภาคที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่าง จีน พม่า ลาว และไทย รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีการก่อสร้าง และ ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับความเจริญที่ทวีขึ้น เช่น การขยายผิวจราจรถนนพหลโยธิน เชียงรายถึงแม่สาย อันเป็นถนนสายหลักให้มีผิวจราจร 4 ช่องทางจราจร ทำให้การเดินทาง และการขนส่งสินค้าสะดวกและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งก่อสร้างถนนสายเลียบเมือง 2 สาย และปรับปรุงถนนเครือข่ายภายในเขตเทศบาลให้ได้มาตรฐาน การก่อสร้างด่านศุลกากรแห่งใหม่ บริเวณหัวสะพานแม่น้ำสายให้เป็นจุดบริการอำนวยความสะดวกแบบครบวงจร (One Stop Service) และการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสายแห่งที่ 2 ห่างจากสะพานแห่งแรกไปทางทิศตะวันออกประมาณ 3 กิโลเมตร เพื่อลดความแออัดของการจราจรบริเวณแม่น้ำสายในปัจจุบัน กำหนดแล้วเสร็จประมาณปลายปี 2549 นี้

อำเภอแม่สาย เป็นอำเภอที่มีการค้าชายแดนสูงสุดของภาคเหนือ ในแต่ละปีมีมูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้านับพันล้านบาท โดยสินค้าส่งออกที่มูลค่าสูงคือ น้ำมันเชื้อเพลิง ปูนซีเมนต์ วัสดุก่อสร้าง ยารักษาโรค เป็นต้น และสินค้านำเข้าที่มูลค่าสูงคือ โค-กระบือมีชีวิต อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ผ้าทอ เปลือกไม้ เป็นต้น

3.1.2 ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของอำเภอแม่สาย

อำเภอแม่สายหรือหมู่บ้านแม่สายในอดีต มีมาตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประชากรของหมู่บ้านแม่สาย มาจากการอพยพคนจากลำพูน คนที่มาส่วนมากเป็นลูกหลานชาวเมืองของท้าวพวยพลงไปกับพระยาภาววิไล (สมัยรัชกาลพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช) ตามนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ชาวเมืองของรู้จักสร้างระบบชลประทานเป็นอย่างดีมาเนิ่นนาน ตั้งแต่ก่อนมีอาณาจักรเชียงใหม่ในอดีต การมาตั้งรกรากแถบลุ่มน้ำแม่สายตอนล่างกับ

แม่น้ำรวก ทำให้มีการขุดลำเหมืองแดง เพื่อชักน้ำจากแม่น้ำสายเข้านาตั้งแต่บ้านเหมืองแดง ทำให้เกิดชุมชนริมฝั่งเหมืองแดงและแม่น้ำสาย

แม่น้ำสายมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอที่แยกจากอำเภอแม่จัน หรือเชียงแสนหลวง เมื่อพ.ศ.2481 เมื่อสงครามโลกเกิดขึ้นและไทยเราจำเป็นต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นตั้งแต่ปลายปี 2484 รัฐบาลไทยซึ่งมีจอมพล.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีแนวคิดที่จะยึดเชียงตุงกลับคืนหลังจากที่เสียให้กับอังกฤษไปในรัชกาลที่ 5 ด้วยแต่เดิมรัฐเชียงตุงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเชียงใหม่และเชียงราย เนื่องจากเป็นเมืองคนไทยซึ่งสร้างโดยพระยามังรายทั้งสามเมือง การเสียเชียงตุงให้แก่อังกฤษจึงเป็นสิ่งที่น่าเสียดาย รัฐบาลไทยส่งกองทัพจีนไปยึดเชียงตุงในปี 2485 โดยสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสาย ซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำสายในปัจจุบันและทำถนนไปเชียงตุงเป็นระยะทางประมาณ 160 กิโลเมตร ทหารไทยยึดเชียงตุงได้และสถาปนาขึ้นเป็น สหรัฐไทยเดิม เพื่อเตรียมผนวกเข้ากับประเทศไทยระหว่างที่ยึดครองเชียงตุง และเมืองใกล้เคียงเป็นจำนวนไม่น้อย เหตุการณ์นี้ทำให้อำเภอแม่สายมีความสำคัญขึ้นในช่วงสงคราม ในฐานะประตูสู่เชียงตุง และถนนไปเชียงตุงที่ทหารช่างของไทยสร้างไว้เพิ่งได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง แต่ก็สร้างไม่เสร็จและเลิกไปกลางคันหลังจากชาวไทยผู้ข้ามไปรับเหมามาสร้างถนนถูกฆาตกรรม

เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม สะพานข้ามแม่น้ำสายถูกระเบิดของพันธมิตรพังพินาศ ทหารไทยต้องถอนทัพกลับและเชียงตุงตกเป็นของอังกฤษตามเดิม หลังสงครามแม่สายกลายเป็นเมืองค้าชายแดนที่สำคัญขึ้นจนมีผู้อพยพจากที่อื่นมาตั้งรกรากมากขึ้นเป็นลำดับ แม่สายเป็นกิ่งอำเภอได้สิบสองปีก็ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอในวันที่ 1 พฤษภาคม 2493 และในปีนั้นแม่สายได้เป็นศูนย์อพยพซึ่งเป็นทหารกองพล 93 จากยูนนาน ซึ่งพ่ายแพ้สงครามต่อคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน แดกหนีเข้าพม่าและถูกพม่าผลักดันถอยร่นมาทางชายแดนด้านตะวันตกของอำเภอแม่สาย มีเครื่องบินพม่าทิ้งระเบิดลงบนสันเขาหลังตลาดแม่สายหลายสัปดาห์ ก่อนที่รัฐบาลไทยจะตัดสินใจรับทหารจีนฮ่อมาเป็นประชากรรุ่นใหม่ของประเทศ โดยจัดที่อยู่ให้ที่บ้านถ้ำ ทหารกองพล 93 เหล่านี้คือบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนฮ่อในบ้านถ้ำ ตลาดใหม่หน้าอำเภอแม่สาย บ้านห้วยไคร้ และที่คอยแม่สะลอง อำเภอแม่จัน (ปัจจุบันคืออำเภอแม่ฟ้าหลวง) ซึ่งเป็นที่อยู่ใหม่ที่รัฐบาลไทยจัดสรรให้อีกแห่งหนึ่ง

อำเภอแม่สายในสองทศวรรษแรก มีเพียง 4 ตำบล คือตำบลแม่สาย ซึ่งอยู่รอบๆ ตลาดแม่สายทั้งสองฟากถนน ตำบลเกาะช้างทางตะวันออก ตำบลโป่งผาใต้ ตำบลแม่สาย และตำบลห้วยไคร้ซึ่งอยู่ใต้ตำบลโป่งผาติดต่อกับอำเภอแม่จัน คอยคองอยู่ในเขตตำบลห้วยไคร้ทางตะวันตก แต่ปัจจุบันนี้บริเวณคอยคองทั้งหมดกับปริมณฑล ซึ่งรวมบางส่วนของอำเภอแม่จันด้วยเช่นแม่สะลอง ห้วยแม่คำ ได้เป็นอำเภอใหม่ของจังหวัดเชียงราย คืออำเภอแม่ฟ้าหลวง

ก่อนถึง พ.ศ.2500 ตลาดแม่สายถูกไฟไหม้ครั้งใหญ่สองครั้ง และปากตรงข้ามถูกไฟไหม้หนึ่งครั้งในปี 2499 หลังจากนั้นเป็นต้นมาอาคารร้านค้าซึ่งส่วนมากเป็นเรือนไม้ก็ถูกแทนที่ด้วยอาคารพาณิชย์ที่ทำด้วยคอนกรีตและแม่สายเจริญเติบโตขึ้นเป็นเมืองเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันนี้อำเภอแม่สายมี 8 ตำบล

ระยะทางจากกรุงเทพถึงเมืองแม่สาย คือระยะทางตามความยาวของถนนพหลโยธิน ซึ่งเคยเป็นถนนที่ยาวที่สุดของประเทศไทย ถนนพหลโยธินนี้คือทางหลวงสายหลักที่พาคนจากทางใต้ขึ้นมาชนชายแดนเหนือสุดที่แม่สาย ก่อนและหลัง พ.ศ.2500 ถนนนี้กว้างไม่ถึงสี่เมตรลาดยางข้างขรุขระบ้าง แล้วแต่เหตุปัจจัยต่างๆ เช่น อยู่ในที่ลุ่ม ถูกน้ำท่วมบ่อย หรืออยู่ในเขตปลูกข้าว ถูกล้อเกวียนบดทับบ่อยจนเป็นร่องลึก

จากประวัติเมืองแม่สายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่สายที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า และมีคนย้ายถิ่นฐานจากเมืองอื่นมาอยู่ นั้นแสดงให้เห็นว่าประชากรในพื้นที่มาจากการรวมกลุ่มกันเพื่ออยู่อาศัยและเพื่อทำธุรกิจการค้า ซึ่งเป็นการประหยัดจากการรวมกลุ่ม (Agglomeration Economics) อันเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เมืองเกิดการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกลุ่มทางธุรกิจ ก่อให้เกิดการประหยัดจากขนาด (Economies of Scale) มีผลทำให้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยในระยะยาวลดลง เนื่องจากทำให้การจัดหาบริการต่างๆ ของเมืองประหยัดขึ้นได้ เช่น ระบบสาธารณูปโภค เป็นต้น เกิดการประหยัดจากการรวมกลุ่มในด้านการตลาด (Agglomerative Economics in Marketing) จะทำให้ธุรกิจที่ทำการค้ามีการรวมกลุ่มกัน ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาเมืองเป็นศูนย์กลางการค้ามากขึ้น (Marketing-based City) และเกิดผู้ค้าปลีกอยู่รวมกันมากภายในเมืองด้วย นั้นแสดงให้เห็นว่าธุรกิจในเมืองแม่สายได้เลือกทำเลที่ตั้งที่อยู่ในตลาด เพื่อสะดวกในการเดินทางมาซื้อของลูกค้า และที่อำเภอแม่สายเป็นเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ สินค้าที่ขายส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่มีน้ำหนักไม่มาก เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป การเจริญเติบโตของเมืองเป็นลักษณะของการกระจุกตัวและมีแนวโน้มจะขยายแผ่ออกไป เมื่อมีการเปิดช่องทางในการขนส่งอีกช่องทางหนึ่ง มีความเป็นไปได้ที่พื้นที่บริเวณนั้นจะมีพัฒนาการเจริญขึ้น

3.1.3 สภาพการค้าชายแดนอำเภอแม่สายในอดีต

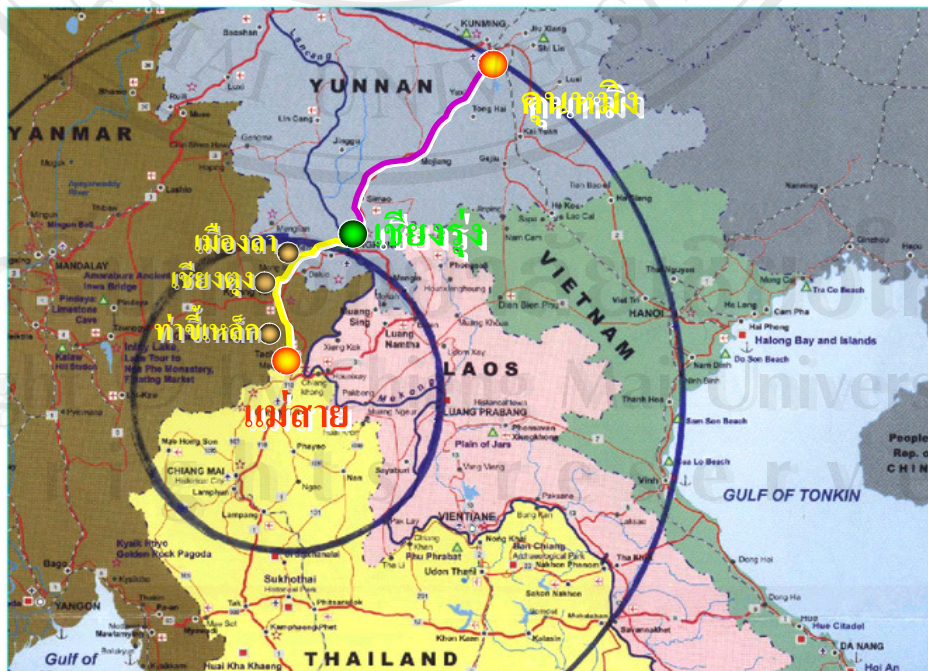
ปี พ.ศ.2501 การเมืองพม่ามีปัญหา มีการขับไล่ฝรั่งเศส พม่าเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ช่วงก่อนหน้านี้นพม่าเจริญกว่าประเทศไทยมาก สินค้าส่วนใหญ่นำเข้ามาจากพม่า จนกระทั่งในปี พ.ศ.2502-3 ไทยเริ่มเจริญขึ้น ค่าเงินจาดจาก 100 จาดต่อ 220 บาท ปรับมาในปัจจุบันเป็น 100 บาท แลกได้ 6,000 กว่าจาด เนื่องจากรัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ ไม่มีการจัดเก็บภาษี แต่พิมพ์ธนบัตรออก

มาจ่ายเงินเดือน ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ สำหรับการค้าไทยกับจีนเริ่มตั้งแต่สมัย 2517 ปี พ.ศ.2505 พม่าไม่มีของหนีภาษีเข้ามาสินค้าจากญี่ปุ่นเข้าประเทศพม่าไม่ได้

สินค้าที่ทำการค้าในช่วงนั้นคือ เกลือ กะปิ น้ำตาล อุปกรณ์ครัว ร้านค้าเป็นร้านขนาดเล็กจะขายทุกอย่าง เป็นของจำเป็นที่ใช้ สมัยก่อนค่าแรงวันละ 12 บาท ก่อนข้างยากจน ทำให้ของที่ซื้อขายมีแต่ของใช้จำเป็นเท่านั้น สภาพการค้าขายแดนเป็นไปอย่างเสรี มีแค่ตำรวจประมาณ 3-4 คน ในการดูแล ต่อมาในปี 2501 มีการสร้างด่านศุลกากร (พม่าเจริญกว่าไทยเมื่อ 60 ปีก่อน หลังสงครามโลกอังกฤษวางผังเมืองทั้งหมดในปี 2480 และอังกฤษสนับสนุนให้เกิดการผลิตผงชูรสอายุ โนะโม โตะที่ประเทศญี่ปุ่นและนำเข้าที่พม่ามาที่แม่สายและต่อไปที่กรุงเทพฯ มีนมผงกล่อง อลูมิเนียมตราหมีจากประเทศอังกฤษที่นำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย)

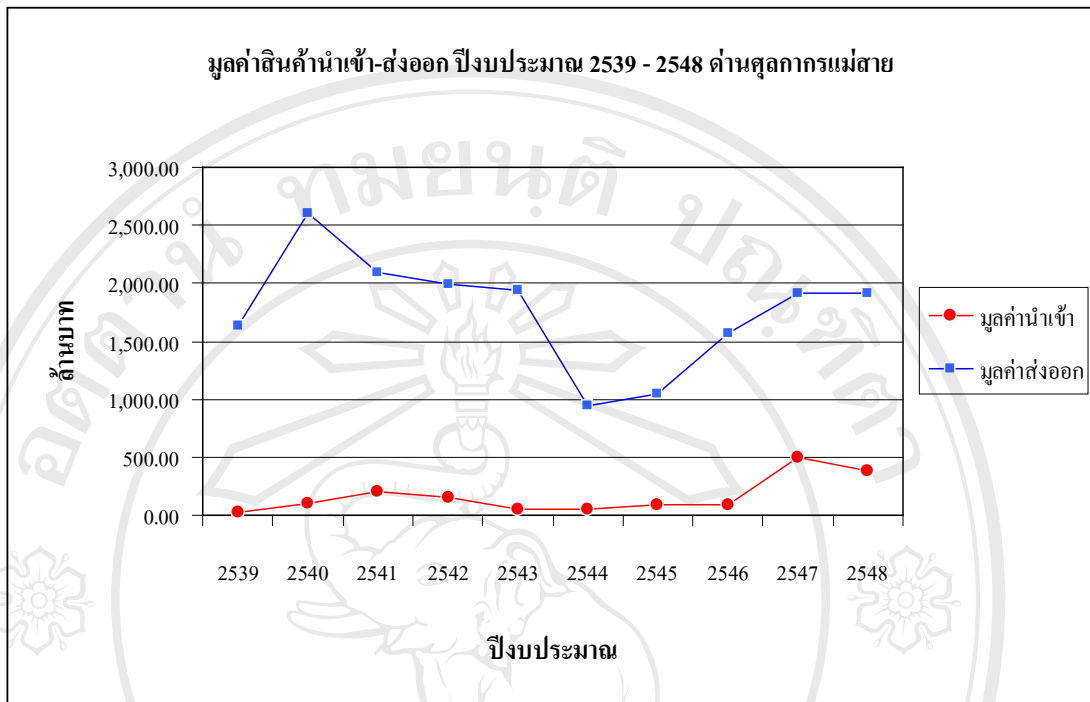
ตั้งแต่ช่วงปี 2543 เกิดการปฏิวัติที่พม่า ผู้บริหารประเทศในช่วงนั้นให้ลูกน้องป้องกัน สินค้าต้องห้าม 17 รายการอย่างเข้มงวด ทางผู้ประกอบการเคยถูกจับแล้วครั้งหนึ่ง และในปี 2544 พม่ามีปัญหากับไทย ปัจจุบันพม่าป้องกันสินค้าจากไทย เนื่องจากต้องการให้ไทยไปลงทุนที่ประเทศพม่าเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การส่งสินค้าในปัจจุบันจะส่งที่ด่านเท่านั้นต่อจากนั้นให้พม่าเป็นผู้รับผิดชอบในสมัยเริ่มกิจการ ที่ตั้งร้านค้ามีผลต่อการค้าขายเนื่องจากเกิดความสะดวกในการเดินทาง การค้าจะเป็นการเดินทางมาซื้อที่ไทย และที่พม่า สินค้าที่ค้าขายจะเป็นของกินของใช้ เครื่องครัว

รูปที่ 3.1 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อประเทศเพื่อนบ้าน และเส้นทางการขนส่งสินค้า

ที่มา : สำนักงานอำเภอแม่สาย (พ.ศ.2548)

รูปที่ 3.2 แสดงมูลค่าสินค้านำเข้า-ส่งออก ปีงบประมาณ 2539-2548 ด้านศุลกากรแม่สาย

ที่มา : ด้านศุลกากรแม่สาย (พ.ศ.2548)

จากรูปที่ 3.2 มูลค่าการส่งออกตั้งแต่ปี 2539 มีแนวโน้มสูงขึ้น และอยู่ในระดับสูงจนถึงปี 2543 และในปี 2544-2545 เกิดปัญหาในประเทศพม่า มีการปิดด่านบ่อยครั้ง ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถส่งสินค้าให้กับลูกค้าในประเทศพม่า การค้าชายแดนซบเซา มูลค่าส่งออกลดลง เมื่อสถานการณ์ในประเทศพม่าดีขึ้น มีการเปิดด่านทำให้มูลค่าเพิ่มขึ้นในปี 2546-2548 ส่วนมูลค่าการนำเข้าสินค้าจากประเทศพม่ายังอยู่ในระดับน้อยนับตั้งแต่ปี 2539 โดยเริ่มมีปริมาณเพิ่มขึ้นในปี 2547

จากข้อมูลมูลค่านำเข้าและมูลค่าส่งออกดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีแนวโน้มในการส่งออกสูงขึ้นในปีต่อๆ ไป และปริมาณนำเข้าสินค้าจากประเทศพม่าก็มีแนวโน้มในการเติบโตมากขึ้นเช่นเดียวกัน ทั้งนี้แนวโน้มปริมาณส่งออกยังมีมูลค่าที่สูงกว่าปริมาณนำเข้า

ตารางที่ 3.1 แสดงสินค้านำเข้า – ส่งออก 10 อันดับ ณ ด้านศุลกากรแม่สาย ประจำปี
งบประมาณ 2548

ลำดับ	สินค้านำเข้า	สินค้าส่งออก
1	เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย	น้ำมันเชื้อเพลิง
2	เมล็ดงา	บัตรเติมเงิน
3	รัตนชาติที่ยังไม่ตกแต่ง	ยางรถยนต์/รถจักรยานยนต์
5	โค,กระบือมีชีวิต	ยารักษาโรค
4	มะม่วงสด, ส้ม	แผ่นเหล็กชุบสังกะสี
6	สุราต่างประเทศ	กาแฟปรุงแต่งสำเร็จรูป
7	เปลือกไม้	ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG)
8	กระเทียม	น้ำมันพืช
9	ผ้าทอเป็นผืน	ยางพารา
10	หินตกแต่งอย่างหยาบ	เมล็ดงา

ที่มา : ด้านศุลกากรแม่สาย (2548)

จากตารางที่ 3.1 สินค้านำเข้าประเทศไทยที่มีมูลค่านำเข้าสินค้าสูงสุด คือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ลำดับต่อมาคือ เมล็ดงา รัตนชาติที่ยังไม่ตกแต่ง โคกระบือมีชีวิต มะม่วงสด, ส้ม สุราต่างประเทศ ฯลฯ ตามลำดับ สินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงสุดคือ น้ำมันเชื้อเพลิง ลำดับต่อมา คือบัตรเติมเงิน ยางรถยนต์และจักรยานยนต์ ยารักษาโรค แผ่นเหล็กชุบสังกะสี

3.1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการค้าชายแดน

นับตั้งแต่ปี 1988 เป็นต้นมา รัฐบาลพม่าได้หันมาให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนมากขึ้น และได้ทำข้อตกลงการค้ากับไทยในปี 1989 (ข้อตกลงการค้าระหว่างรัฐบาลแห่งสหภาพพม่ากับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย ลงนามเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2532) พร้อมกันนี้ก็อนุญาตให้เอกชนเข้ามาทำการค้าได้ โดยก่อนหน้านี้รัฐบาลจะเป็นผู้ผูกขาดในการทำการค้า ซึ่งทำให้เกิดระบบการค้าอันอกระบบโดยภาคเอกชนจะลักลอบค้าชายโดยนำสินค้าเข้าสู่ “ตลาดมืด” เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งรัฐบาลทหารพม่าในยุคสังคมนิยมวิถีพม่า (ค.ศ.1962-1988) ไม่สามารถจัดการได้ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญในปี 1988 ทำให้รัฐบาลหันมาปรับปรุงระเบียบทางการเศรษฐกิจใหม่ในหลายๆ ด้านตลอดการค้าชายแดน

สถานการณ์การค้าอันกระบอบในช่วงทศวรรษที่ 1960, 1970 และ 1980 ส่งผลให้รัฐบาลพม่าเสียผลประโยชน์จากการเก็บภาษีการค้า และผู้ที่ได้รับประโยชน์คือกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ซึ่งจะทำหน้าที่แทนรัฐบาลกลางที่ยุ่งในการเก็บภาษีสินค้าที่เดินทางเข้า-ออกผ่านเขตอิทธิพลของตน เหตุการณ์เป็นเช่นนี้เรื่อยมา ทั้งนี้เพราะอำนาจรัฐจากรัฐบาลกลางสามารถแผ่ถึงชนกลุ่มน้อย บริเวณชายแดนได้หลายกลุ่มและเป็นครั้งแรกที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลสามารถเข้าควบคุมสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าหรือการเมืองได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์

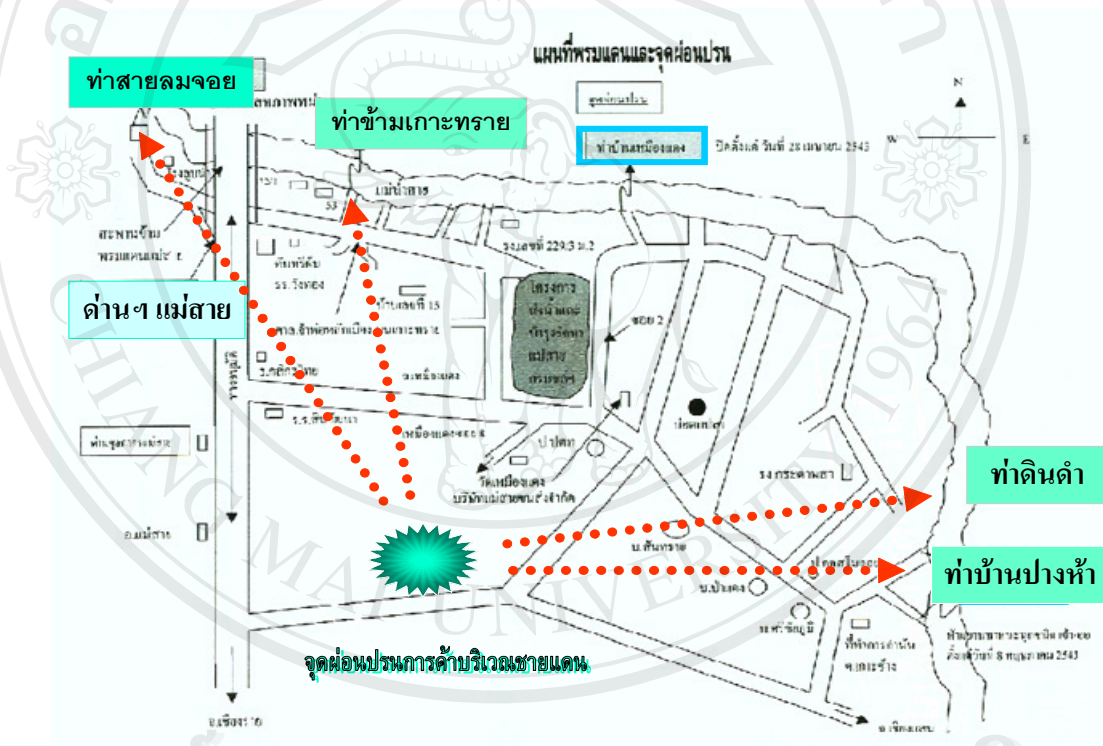
เมื่อรัฐบาลพม่าเข้ามาควบคุมสถานการณ์ชายแดนได้สิ่งแรกที่พยายามทำคือ การเข้ามาจัดระเบียบชายแดนใหม่ รวมทั้งระเบียบการค้าชายแดน มาตรการหลายอย่างถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องรับประกันว่า รัฐบาลจะสามารถควบคุมการค้าให้อยู่ในระเบียบแบบแผน และมีความสามารถในการเก็บภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย นอกจากนี้รัฐบาลพม่ายังคอยดูแลสอดส่องว่าใครเป็นฝ่ายได้ดุลและเสียดุลการค้า และพบว่าพม่าจะเป็นฝ่ายเสียดุลการค้าอยู่อย่างสม่ำเสมอ รัฐบาลพม่าจึงเรียกร้องให้ฝ่ายไทยพิจารณานำเข้าสินค้าเกษตรจากพม่าให้มากยิ่งขึ้น แต่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจากไทยเท่าใดนัก มาตรการต่อไปของพม่าคือการห้ามนำเข้าสินค้าบางรายการจากไทย โดยอ้างว่าเพื่อเป็นการป้องกันอุตสาหกรรมภายในประเทศ แต่ก็เป็นที่รู้กันดีว่า ถึงแม้จะมีคำสั่งห้ามสินค้าต้องห้าม 15 รายการเข้าพม่า หากแต่สินค้าเหล่านี้ เป็นที่ต้องการของผู้ใช้ตั้งนั้นขบวนการ “ค้านอกระบบ” เพื่อนำสินค้าเข้าสู่ “ตลาดมืด” จึงยังดำเนินอยู่ตราบกระทั่งทุกวันนี้และยังชายแดนปิดบ่อยครั้ง อันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมือง ขบวนการค้านอกระบบ “การค้าลอดรัฐ” ก็ยิ่งเฟื่องฟูขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลให้รัฐบาลต้องเสียประโยชน์มากยิ่งขึ้น ในขณะที่ฝ่ายไทย ก็ยังเก็บภาษีสินค้าจากไทยอยู่เหมือนเดิม เพราะด่านพม่าปิด หากด่านศุลกากรฝั่งไทยไม่ปิด รัฐบาลพม่าจึงจำเป็นต้องหาวิถีทางที่จะสกัดการค้าเข้าพม่าอย่างไม่เป็นเป็นทางการ

การให้เครดิตด้านการชำระค่าสินค้านำเข้าระหว่างไทยกับพม่า ที่ผู้ส่งออกของไทยให้เครดิตนานกว่าประเทศคู่แข่ง และการซื้อขายสินค้าโดยใช้สกุลเงินบาทและเงินจ๊าด รวมถึงสินค้านำเข้าจากชายแดนไทยมีราคาต่ำกว่าคู่แข่งและสินค้าไม่ได้รับความเสียหายในขณะขนส่ง และคุณภาพของสินค้าอุปโภคบริโภคของไทย เป็นที่นิยมของชาวพม่า เนื่องจากได้รับอิทธิพลของการค้าชายแดนที่มีมาเป็นเวลานาน ทำให้ชาวพม่าแถบชายแดนนิยมบริโภคสินค้าไทยมากกว่าของประเทศคู่แข่ง การบริการขนส่งสินค้าสามารถจัดส่งได้รวดเร็ว โดยไทยสามารถค้าขายตามแนวชายแดนไทย-พม่า ทำให้การกระจายสินค้าเข้าสู่เมืองต่างๆ ของพม่าเข้าไปได้ถึงทุกพื้นที่ในแถบชายแดนไทย-พม่า

การพัฒนาเส้นทางขนส่งสินค้าจากไทยไปพม่าโดยจุดเชื่อมโยงทางบก ซึ่งปัจจุบันสินค้าไทยส่งไปพม่าในทางเรือ มีต้นทุนการขนส่งสินค้าสูง เนื่องจากเรือสินค้าจะต้องอ้อมแหลมมลายู และขนถ่ายสินค้าที่สิงคโปร์ ทำให้ต้นทุนของสินค้าไทยแพงกว่าคู่แข่ง เช่น สิงคโปร์ และ

มาเลเซีย การพัฒนาสัมพันธ์เชิงตามจังหวัดชายแดน ทั้งการพัฒนาเส้นทางขนส่ง และการเพิ่มจุดผ่านแดนเพื่อรองรับกิจกรรมทั้งการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ เชื่อมความสัมพันธ์เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศ เมื่อเกิดปัญหาตามแนวชายแดนของไทย-พม่า จะได้รับการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงเพิ่มความสัมพันธ์และนโยบายระหว่างประเทศของรัฐบาลไทย และรัฐบาลพม่า เพื่อป้องกันกรณีพม่าประกาศปิด-เปิดด่านการค้าที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งกระทบกระเทือนต่อการค้าชายแดนของไทย

รูปที่ 3.3 แสดงแผนที่พรมแดนและจุดผ่อนปรน

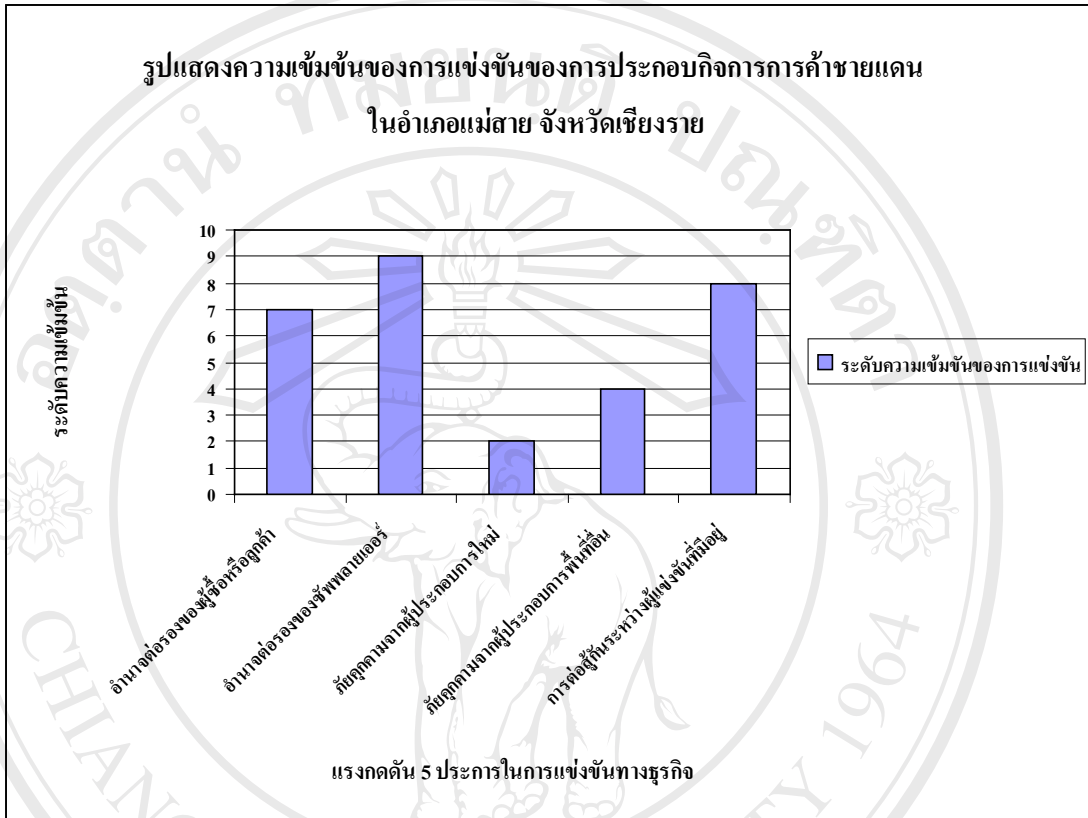

ที่มา : สำนักงานอำเภอแม่สาย (พ.ศ.2548)

3.1.5 สภาพการค้าชายแดนอำเภอแม่สายในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าส่ง ที่ประกอบกิจการในการค้าส่งผ่านพิธีการด่านศุลกากรแม่สาย จำนวน 10 ราย ที่มีสัดส่วนมูลค่าการค้าชายแดนมากกว่า 50% โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ได้ผลการศึกษาดังนี้

รูปที่ 3.4 แสดงความเข้มข้นของการแข่งขันการประกอบกิจการค้าชายแดน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

1) การต่อสู้กันระหว่างคู่แข่งที่มีอยู่เดิม

ผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการค้าผ่านแดนอำเภอแม่สายตั้งแต่เริ่มมีการค้าผ่านแดน มีจำนวนเหลือน้อยกว่าเดิมมาก เพราะมีกิจการที่ออกจากตลาดจำนวนมาก เหลือเพียงผู้ประกอบการค้าส่งรายใหญ่เท่านั้น สภาพการแข่งขันมีน้อยและมีลักษณะของผู้ขายน้อยราย ทำให้สามารถกำหนดราคาในกลุ่มได้ และผู้ประกอบการจะเป็นผู้ที่ดำเนินธุรกิจมานานและมีความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่ยาวนานกับลูกค้ารายใหญ่ในประเทศจีน

2) ภัยคุกคามจากคู่แข่งรายใหม่

คู่แข่งรายใหม่ที่จะเข้ามาชิงตลาดในพื้นที่มีน้อย และไม่สามารถแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดได้ เนื่องจากผู้ประกอบการได้ดำเนินกิจการมานาน ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้าที่เป็นผู้ค้าส่งรายใหญ่ในประเทศพม่า ทำให้ผู้ประกอบการรายใหม่ที่จะเข้ามาในตลาดเกิดความเล็งสูง จึงทำให้คู่แข่งรายใหม่ไม่มีผลกระทบต่อผู้ประกอบการเดิม

3) ภัยคุกคามจากสินค้าทดแทน

เนื่องจากการค้าผ่านแดนในอำเภอแม่สาย เป็นลักษณะของตลาดผู้ขายน้อยราย และผู้ประกอบการจะเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้ประกอบการค้าส่งในประเทศพม่ามานาน ซึ่งจะไม่มี การเปลี่ยนคู่ค้า ทำให้ผู้ประกอบการจากพื้นที่อื่น อาทิเช่น กรุงเทพฯ ไม่สามารถที่เข้าถึงตลาดได้ และมีความเสี่ยงสูงในการเข้าถึงตลาด จึงเป็นลักษณะของการให้ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่เป็น ตัวแทนในการจำหน่ายสินค้า

4) อำนาจในการต่อรองในการซื้อของลูกค้า

ลูกค้ามีอำนาจในการต่อรองน้อยมาก เนื่องจากมีผู้ประกอบการในอำเภอแม่สายมี จำนวนน้อยราย การต่อรองสามารถต่อรองได้ในส่วนลดในกรณีที่มิมีปริมาณสั่งซื้อมาก

5) อำนาจในการต่อรองของซัพพลายเออร์ (ผู้จำหน่ายสินค้าหรือผู้จำหน่ายปัจจัย การผลิต)

ผู้ประกอบการค้าส่งในอำเภอแม่สายจะเป็นลักษณะของผู้ขายน้อยราย และประกอบ กิจการในลักษณะเป็นตัวแทนหรือคนกลางในการจำหน่ายสินค้า มีผลทำให้อำนาจในการจำหน่าย สินค้าหรือปัจจัยการผลิตให้แก่ผู้ประกอบการค้าส่งมีน้อยมาก

3.2 การวิเคราะห์ระดับอุตสาหกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าส่ง ที่ประกอบกิจการในการค้าส่งผ่านพิธีการด่าน สุลทการแม่สาย จำนวน 10 ราย ที่มีสัดส่วนมูลค่าการค้าชายแดนมากกว่าร้อยละ 50 โดยสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ได้ผลการศึกษา ดังนี้

3.2.1 ที่ตั้งของสถานประกอบการค้าชายแดนในอำเภอแม่สาย

ที่ตั้งของสถานประกอบการธุรกิจการค้าชายแดนของผู้ประกอบการค้าส่ง จะอยู่ในบริเวณ ริมนนพหลโยธินที่ตรงไปยังด่านผ่านแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า โดยสถาน ประกอบการจะพัฒนาจากร้านค้าที่ขายของหน้าร้านมาเป็นอาคารพาณิชย์ และมีสถานที่สำหรับเป็น คลังสินค้าขนาดเล็กที่สามารถรองรับการพักสินค้าเพื่อรวบรวมจัดส่งให้กับลูกค้าที่ประเทศพม่า นอกจากสถานประกอบการริมสองฝั่งถนนใกล้กับบริเวณชายแดนแล้ว ยังมีตลาดสำหรับการ จำหน่ายสินค้าปลีกที่มีเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีเพียงตลาดเดียวในบริเวณคอยาว มีเพิ่มอีก 3 ตลาด ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกันเพื่อรองรับกับการจำหน่ายสินค้าปลีก ซึ่งในปัจจุบันจะมีพ่อค้าปลีกจาก ประเทศพม่าจำนวนมาก ที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าในตลาดดังกล่าว โดยจะหาบสินค้าผ่านสะพาน ข้ามแดนในตอนเช้าตรู่ และกลับเข้าประเทศพม่าในตอนเย็น

สถานประกอบการค้าส่งจะดำเนินค้าส่งและขายของหน้าร้านด้วย สถานที่ตั้งของสถานประกอบการจะต้องอยู่ในบริเวณใกล้กับสะพานข้ามด้านชายแดน เพื่อสะดวกต่อการขนส่ง เพราะลูกค้าจากประเทศพม่าจะเป็นผู้มารับสินค้าตรงบริเวณชายแดน โดยดำเนินการขนส่งสินค้าด้วยตนเอง เนื่องจากมีความไม่ปลอดภัยในการขนส่งสินค้า จากบริเวณชายแดนไปยังร้านค้าในประเทศพม่าด้วยปัญหาของชนกลุ่มน้อยและความไม่แน่นอนของสถานการณ์การเมืองในประเทศพม่า

3.2.2 ผู้ประกอบการค้าส่ง

กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการค้าส่ง ที่ประกอบธุรกิจการค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 10 ราย มีสถานประกอบการอยู่ในอำเภอแม่สายจำนวน 8 ราย และสถานประกอบการอยู่ในอำเภอเมืองจำนวน 2 ราย ได้ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการดังนี้

การประกอบกิจการของผู้ประกอบการค้าส่งจะเป็นลักษณะของธุรกิจครอบครัว โดยเริ่มต้นกิจการจากรุ่นปู่ ย่า มาจนถึง พ่อ แม่ และในปัจจุบันจะมอบหมายให้ลูกเป็นผู้ดูแลกิจการแทน แต่พ่อแม่ยังคงดูแลกิจการอยู่ด้วย ยังไม่ปล่อยให้ดำเนินกิจการทันที เนื่องจากลักษณะของการค้าชายแดนเป็นลักษณะของความไว้วางใจระหว่างคู่ค้า ผู้ประกอบการยังต้องสร้างความมั่นใจให้กับคู่ค้าในความสามารถของลูก จึงจะมอบกิจการให้ดูแลได้ ผู้ประกอบการเกิดในพื้นที่ตั้งของสถานประกอบการเพียง 1 ราย เท่านั้น โดยพื้นฐานของผู้ประกอบการอีก 9 ราย ได้ย้ายครอบครัวมาทำธุรกิจในพื้นที่อำเภอแม่สาย ผู้ประกอบการ 9 รายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน บรรพบุรุษเดินทางจากเมืองจีนโดยทางเรือผ่านจากท่าเรือคลองเตย โดยมาอยู่กรุงเทพฯ ก่อน ต่อมาย้ายมาอยู่ในจังหวัดในเขตภาคเหนือ แล้วจึงย้ายมาอยู่จังหวัดเชียงรายโดยตั้งกิจการมาจนถึงปัจจุบัน

กิจการเริ่มแรกของผู้ประกอบการจะเป็นการตั้งร้านค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป เมื่อมีปริมาณการส่งสินค้ามากขึ้น มีลูกค้ามากขึ้น จึงได้มีการขยายกิจการร้านค้าเป็นสถานประกอบการธุรกิจค้าส่ง เมื่อมีการค้าอย่างเสรีจึงให้จดทะเบียนประกอบธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด เพื่อที่จะสามารถทำพิธีการผ่านด่านศุลกากรได้ สถานประกอบการทุกรายจะดำเนินธุรกิจมาไม่น้อยกว่า 10 ปี และเริ่มทำการค้าผ่านแดนไม่น้อยกว่า 7 – 8 ปี นั้นแสดงให้เห็นว่าการค้าชายแดนที่ผู้ประกอบการสามารถอยู่รอดในธุรกิจได้ เนื่องจากมีการค้าที่ยาวนาน มีความสัมพันธ์อันยาวนานกับลูกค้า

ผู้ประกอบการได้เรียนรู้การประกอบธุรกิจจากครอบครัว และได้สัมผัสการค้าตั้งแต่เล็ก มีผู้ประกอบการเพียง 1 รายที่ได้เริ่มทำธุรกิจอื่นก่อนมาทำธุรกิจนี้ อายุของผู้ประกอบการที่ดูแลสถานประกอบการอย่างแท้จริงอยู่ระหว่าง 40 – 55 ปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจแบบครบวงจร นั่นคือ มีบริษัทลูกในการรับขนส่งสินค้า มีการจำหน่ายสินค้าเอง มีคลังสินค้าของตนเอง เป็นต้น ผู้ประกอบการที่เป็นผู้เริ่มต้นในการทำธุรกิจการค้าชายแดนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา

มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่กำลังศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนผู้ประกอบการในรุ่นลูกจะจบการศึกษาชั้นต่ำระดับปริญญาตรี

มูลค่าการนำเข้าและส่งออกสินค้าในช่วงเวลาปกติคือ 1 – 2 แสนบาทต่อวัน ในช่วงที่การค้าเฟื่องฟูจะมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาทต่อวัน แต่ในช่วงที่ปิดด่านจะไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้เลย ผู้ประกอบการจะมีความเสี่ยงสูงในการให้เครดิตกับลูกค้าในประเทศพม่า จึงลดความเสี่ยงโดยการส่งสินค้าเฉพาะที่จุดผ่านแดนเท่านั้น และส่วนใหญ่จะขอรับชำระสินค้าเป็นเงินสดทันที

3.2.3 สินค้า

สินค้านำเข้าและส่งออกที่ดำเนินการผ่านพิธีการของด่านศุลกากรของผู้ประกอบการจำนวน 5 อันดับโดยเรียงจากมูลค่าการนำเข้าและส่งออกจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการค้าส่งที่มีสัดส่วนการนำเข้าและส่งออกร้อยละ 50 ของมูลค่าการนำเข้าและส่งออก ผู้ประกอบการค้าส่งมีสินค้านำเข้าจำนวน 5 อันดับดังนี้

1. ปูนซีเมนต์และอุปกรณ์ก่อสร้าง
2. แผ่นเหล็กชุบสังกะสี
3. ยารักษาโรค
4. กาแฟปรุงแต่งสำเร็จรูป
5. ยางรถยนต์ ยางพารา

ผู้ประกอบการค้าส่งมีสินค้านำเข้าจำนวน 5 อันดับ ดังนี้

1. กระเทียม
2. โคน, กระบี่มีชีวิต
3. เปลือกไม้
4. เมล็ดงา
5. เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

การส่งสินค้าจะใช้การโทรศัพท์ส่งสินค้า ไม่มีใบส่งสินค้า และไม่นิยมให้เครดิตกับลูกค้า

จะให้สิทธิพิเศษเครดิตกับลูกค้าเฉพาะที่ทำธุรกิจด้วยกันมานาน และจะให้เครดิตไม่เกิน 7 วัน

3.2.4 การกำหนดราคาสินค้า

การค้าชายแดนในช่วงแรก สินค้าที่ทำการค้าขายในเขตชายแดนจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นส่วนใหญ่ และปริมาณการซื้อขายไม่มาก จำนวนมากที่สุดในการซื้อขายเท่ากับรถกระบะ 1 คัน ถือว่ามากที่สุดในการค้าสมัยนั้น การกำหนดราคา ผู้ประกอบการจะเป็นผู้กำหนดราคาเอง อำนาจในการต่อรองของลูกค้าไม่มี เนื่องจากมีผู้ขายน้อยราย ความต้องการของลูกค้ามีมาก การแข่งขันน้อยสินค้าที่สามารถจำหน่ายได้หมด

ปัจจุบันลูกค้ายังมีอำนาจในการต่อรองน้อยเช่นเดิม เนื่องจากผู้ประกอบการค้าส่งยังมีจำนวนน้อยรายเช่นเดิม และมีลักษณะเป็นตลาดผูกขาด โดยมีลูกค้าประเทศพม่าที่มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับผู้ประกอบการยาวนาน สำหรับการนำเข้าสินค้าจากประเทศพม่ามีผู้ประกอบการนำเข้าน้อยราย เนื่องจากความแน่นอนของสถานการณ์ในประเทศพม่า และรูปแบบการกระจายสินค้าของผู้ประกอบการในประเทศพม่าเปลี่ยนแปลงจากเดิม มีการส่งผู้ค้าปลีกหอบสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาดในฝั่งไทยจำนวนมาก

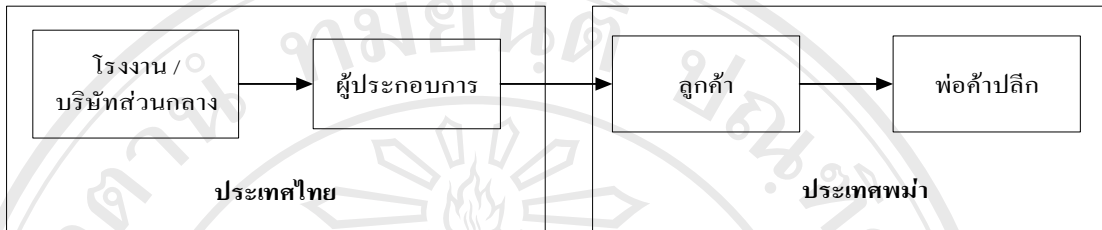
3.2.5 การจัดจำหน่าย

การซื้อขายสินค้าในอดีต ลูกค้าจะเดินทางมาซื้อสินค้าที่ร้านของผู้ประกอบการเอง และทำการซื้อปริมาณน้อย ต่อมา มีการส่งสินค้าปริมาณมาก และใช้วิธีการโทรศัพท์สั่งสินค้า ผู้ประกอบการที่สามารถดำเนินธุรกิจยาวนานคือ ผู้ประกอบการรายใหญ่ และมีความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้ารายใหญ่ในประเทศพม่า การทำธุรกิจกับลูกค้าประเทศพม่าส่วนใหญ่จะไม่มีกรให้เครดิต ได้รับสินค้าแล้วจะชำระเงินค่าสินค้าทันที จะมีการให้เครดิตเฉพาะลูกค้าที่มีการติดต่อธุรกิจมานาน ผู้ประกอบการบางรายที่ให้เครดิตกับลูกค้ารายใหญ่ในประเทศพม่า จะไปรับเงินที่ประเทศพม่าเอง ในกรณีที่เป็นเงินจำนวนมาก

สถานที่ตั้งของสถานประกอบการมีผลต่อการค้า เพื่อให้เกิดความสะดวกในการขนส่งสินค้า เนื่องจากประเทศพม่ามีความไม่แน่นอนในการเปิดด่านผ่านแดน การส่งสินค้าเพื่อส่งต่อไปยังลูกค้าในประเทศพม่ามีความเสี่ยงสูง หากสถานประกอบการใกล้กับจุดผ่านแดนทำให้สะดวกต่อการขนส่งสินค้าไปยังด่านผ่านแดน การดำเนินธุรกิจจะเป็นลักษณะของการนำสินค้าไปส่งให้ลูกค้าที่จุดผ่านแดน ลูกค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบในการขนส่งสินค้าจากจุดผ่านแดนไปจนถึงร้านด้วยตนเอง พร้อมทั้งชำระเงินสดทันทีที่ได้รับสินค้า ช่องทางการจำหน่ายสินค้าและกระจายสินค้ามี 3 รูปแบบ ดังนี้

(1) ผู้ประกอบการเป็นตัวแทนบริษัทจากส่วนกลาง

รูปที่ 3.5 แสดงการส่งออกสินค้าของผู้ประกอบการในฐานะตัวแทนบริษัทจากส่วนกลาง

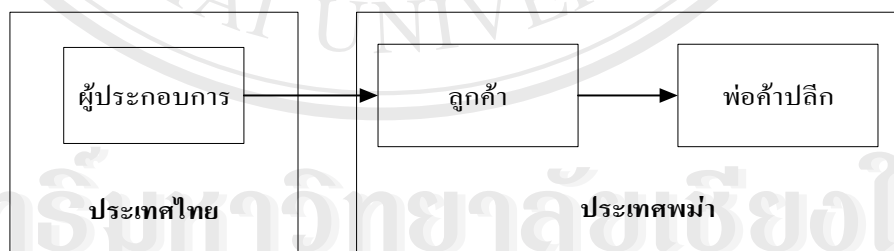

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.5 ผู้ประกอบการรวบรวมคำสั่งซื้อสินค้าจากลูกค้าทางโทรศัพท์ และแจ้งรายการ และจำนวนสินค้าที่บริษัทส่วนกลาง บริษัทส่วนกลางจะขนส่งสินค้ามาให้ผู้ประกอบการ และผู้ประกอบการจะเป็นผู้นัดหมายการส่งมอบสินค้ากับลูกค้า โดยส่งมอบสินค้าผ่านจุดผ่านแดน ลูกค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบในการขนส่งสินค้าไปยังสถานประกอบการด้วยตนเอง ตัวอย่างสินค้า เช่น วัสดุก่อสร้าง

(2) ผู้ประกอบการเป็นผู้จำหน่ายสินค้า

รูปที่ 3.6 แสดงการส่งออกสินค้าและการกระจายสินค้าของผู้ประกอบการ

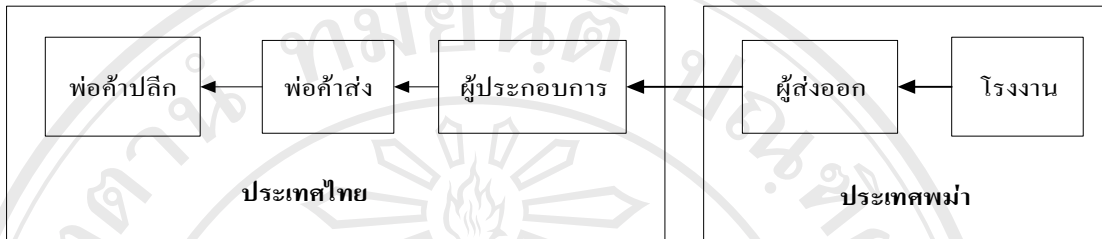

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.6 ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิตสินค้าด้วยตนเองหรือรวบรวมสินค้าหลากหลายประเภทโดยการสั่งซื้อและเก็บไว้ที่สถานประกอบการ เมื่อได้รับคำสั่งซื้อจากลูกค้าทางโทรศัพท์ จะนำส่งสินค้าให้กับลูกค้าที่ด่านผ่านแดน ลูกค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบการขนส่งสินค้าไปยังสถานประกอบการด้วยตนเอง ลูกค้าจะเป็นพ่อค้าส่งจะนำสินค้าส่งต่อไปยังพ่อค้าปลีก ตัวอย่างสินค้า เช่น ยารักษาโรค

(3) การนำเข้าสินค้าและการกระจายสินค้าของผู้ประกอบการ

รูปที่ 3.7 แสดงการนำเข้าสินค้าและการกระจายสินค้าของผู้ประกอบการ

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.7 ผู้ประกอบการรับสินค้าจากผู้ส่งออกประเทศพม่า จะนำสินค้าเก็บไว้ที่สถานประกอบการ และกระจายสินค้าไปยังพ่อค้าส่งรายใหญ่ และพ่อค้าส่งจะนำไปส่งต่อพ่อค้าปลีก ตัวอย่างสินค้า เช่น กระเทียม โข-กระบือ

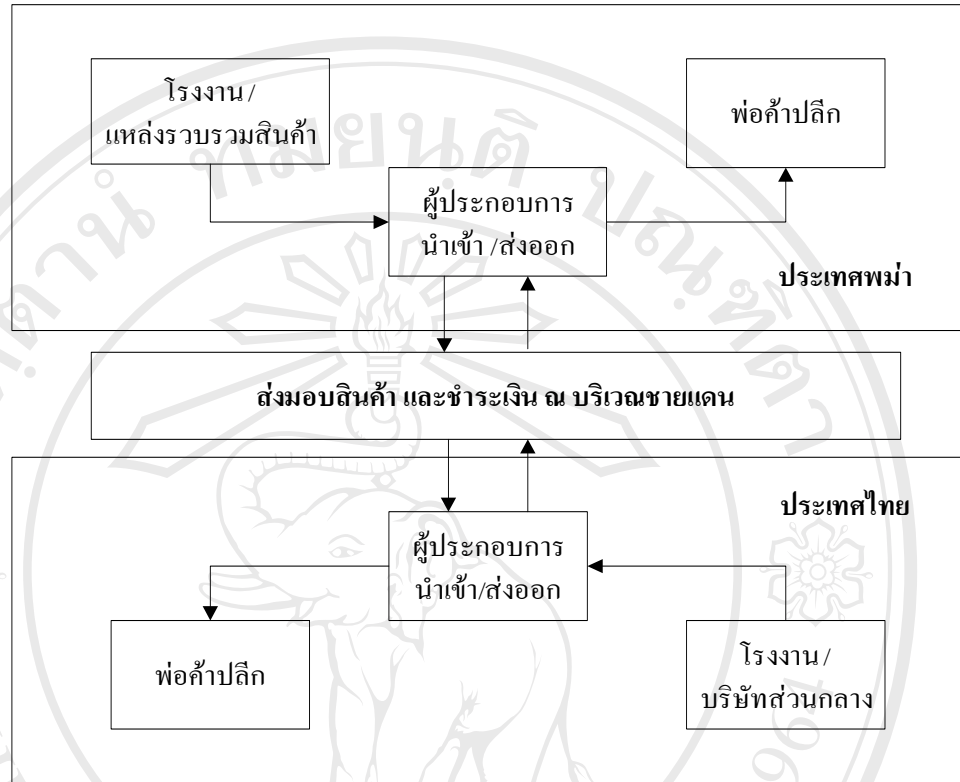
3.2.6 การส่งเสริมการขาย

ผู้ประกอบการค้าส่งใช้การส่งเสริมการขายเพียงการลดราคาสินค้า ในกรณีที่สั่งสินค้าในปริมาณมากเท่านั้น

3.2.7 การชำระเงินค่าสินค้าและการแลกเปลี่ยนเงินตรา

การชำระเงินของผู้ประกอบการค้าส่ง นิยมการชำระเงินที่ไม่ผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ สำหรับการค้าชายแดน การเลือกรูปแบบการชำระเงินขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ความคุ้นเคย ความสะดวก และความต้องการของลูกค้า ซึ่งวิธีการชำระเงินของผู้ประกอบการค้าส่งมีเพียงวิธีเดียว คือ การชำระด้วยเงินสด โดยจะใช้เงินสดบาทในการซื้อขายสินค้าเท่านั้น เนื่องจากค่าเงินจัตของประเทศไทยไม่มีเสถียรภาพ ผู้ประกอบการจึงให้ลูกค้าชำระเงินค่าสินค้าด้วยเงินสดบาทเท่านั้น เช่นเดียวกับการชำระค่าสินค้านำเข้าของผู้ประกอบการ จะชำระเงินค่าสินค้านำเข้าด้วยเงินสดบาท เช่นเดียวกัน โดยมีวิธีการในการชำระเงินค่าสินค้านำเข้าดังนี้

รูปที่ 3.8 แสดงการชำระเงินค่าสินค้าและรับสินค้าของผู้ประกอบการ

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.8 ผู้ประกอบการค้าส่งประเทศไทยในกรณีเป็นผู้ส่งออก จะรวบรวมจำนวนที่สินค้าที่สั่งซื้อจากลูกค้า โดยวิธีการติดต่อทางโทรศัพท์ แล้วจะนัดหมายวันส่งมอบสินค้า ผู้ประกอบการติดต่อบริษัทส่วนกลาง / โรงงาน เพื่อสั่งสินค้าและนำสินค้านำมารวมที่สถานประกอบการและนำไปส่งมอบพร้อมทั้งรับเงินสดทันที ตรงบริเวณชายแดนหรือบริเวณด่านผ่านแดน ลูกค้าจะเป็นผู้รับผิดชอบในการขนสินค้าไปยังสถานประกอบการด้วยตนเอง เช่นเดียวกันกับกรณีผู้ประกอบการค้าส่งประเทศไทยเป็นผู้นำเข้า ผู้ส่งออกหรือลูกค้าจากประเทศพม่าจะส่งมอบสินค้าที่บริเวณชายแดนหรือบริเวณด่านผ่านแดน และผู้ประกอบการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการขนสินค้าไปยังสถานประกอบการด้วยตนเอง

จากรูปที่ 3.8 การชำระเงินด้วยเงินสดประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศไทย ผู้ประกอบการส่งออกประเทศไทย ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศพม่า ผู้ประกอบการส่งออกประเทศพม่า

1) ผู้ประกอบการส่งออกประเทศไทย ขายสินค้าให้กับผู้ประกอบการนำเข้าประเทศพม่า ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศพม่าจ่ายชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินสด และใช้เงินสกุลบาทให้กับผู้ประกอบการส่งออกประเทศไทย

2) กรณีที่ผู้ประกอบการส่งออกประเทศพม่า ขายสินค้าให้ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศไทย ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศไทยจะจ่ายชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินสด และเงินสกุลบาทให้กับผู้ส่งออกประเทศพม่า โดยจะชำระเงินทันที ณ จุดส่งมอบสินค้า

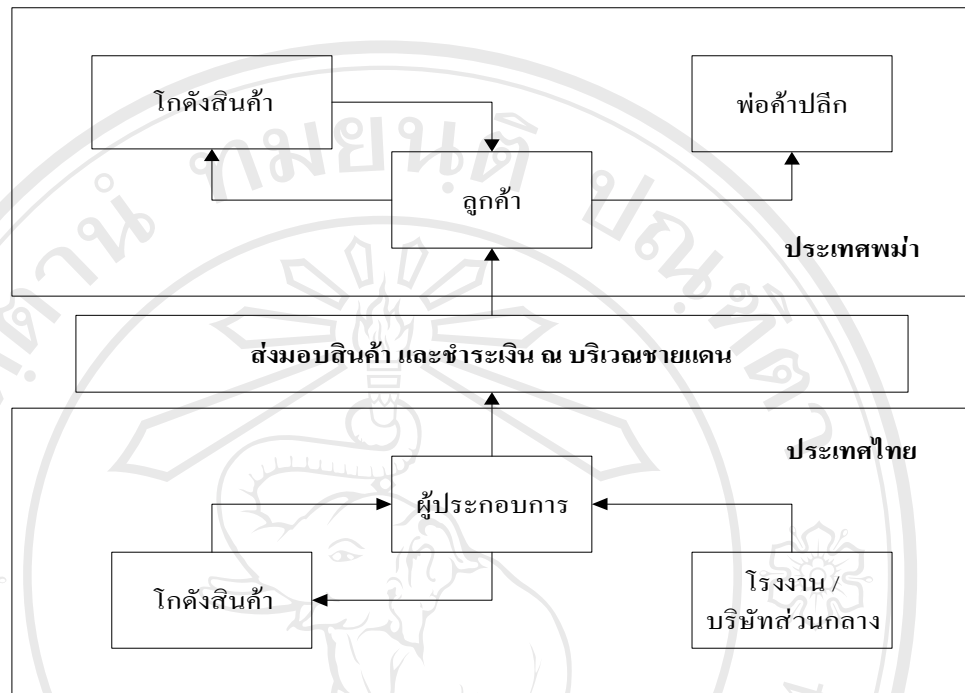
3) การใช้เงินสกุลบาทใช้กันอย่างแพร่หลายในบริเวณชายแดนประเทศไทย และประเทศพม่า สินค้าที่ส่งไปจำหน่ายในประเทศพม่าจะเป็นสินค้าที่มาจากความต้องการของเมืองที่อยู่ในบริเวณชายแดนประเทศพม่า จึงทำการซื้อขายโดยใช้เงินสกุลบาท ผู้ประกอบการนำเข้าประเทศพม่าจึงสามารถนำเงินสกุลบาทมาชำระค่าสินค้าให้กับผู้ประกอบการส่งออกไทยได้ ประกอบกับค่าเงินบาทของไทยมีเสถียรภาพมากกว่าค่าเงินจ๊าตของประเทศพม่า ผู้ประกอบการพม่าจึงมีความต้องการเงินบาทในการชำระค่าสินค้านามากกว่า

3.2.8 กรณีศึกษารูปแบบและวิธีการค้าชายแดน

(1) การส่งออกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการค้าส่ง

รูปแบบการส่งออกวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการค้าส่ง จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้ขายน้อยราย และเป็นลักษณะของตลาดปิดได้อย่างชัดเจน ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่จะเป็นผู้ที่ทำธุรกิจติดต่อกับลูกค้าในประเทศพม่ามานาน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ลูกค้าจะให้ความไว้วางใจ ประกอบกับสถานประกอบการอยู่ใกล้กับด่านผ่านแดน ลูกค้าสามารถเข้ามาติดต่อได้สะดวก ผู้ประกอบการสามารถขนส่งสินค้าให้ลูกค้าได้ง่าย ลูกค้าสามารถเข้ามาติดต่อและชมสินค้าก่อนสั่งซื้อได้ง่าย บริษัทหรือผู้ประกอบการนอกพื้นที่เข้ามาในตลาดได้ยาก เนื่องจากมีความเสี่ยงสูง จึงให้ผู้ประกอบการในพื้นที่เป็นตัวแทนหรือนายหน้าในการจำหน่าย การชำระค่าสินค้าจะชำระด้วยเงินสดด้วยเงินสกุลบาทเท่านั้น การให้เครดิตกับลูกค้าจะให้เฉพาะ ลูกค้าเก่าแก่และจะให้เครดิตไม่เกิน 7 วัน

รูปที่ 3.9 แสดงการส่งออกและการรับชำระค่าวัสดุก่อสร้างของผู้ประกอบการ

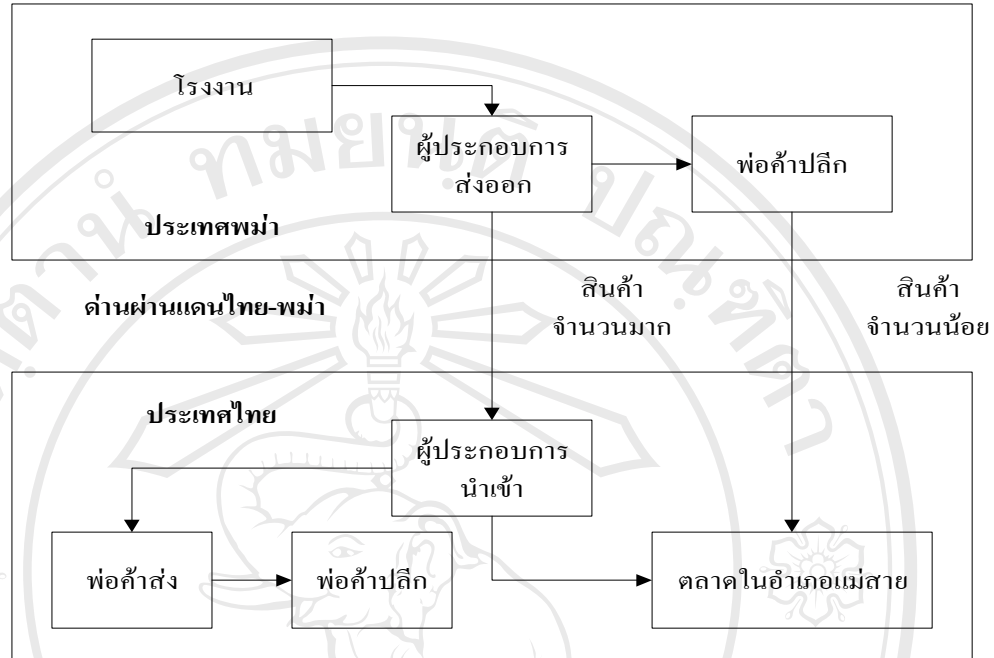
ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.9 ผู้ประกอบการตั้งสินค้าจากบริษัทหรือโรงงานส่วนกลาง และนำมาเก็บไว้ที่โกดังสินค้าชั่วคราวในสถานประกอบการ เมื่อรวบรวมสินค้าได้มากพอกับจำนวนสั่งซื้อของลูกค้า ผู้ประกอบการจะนำสินค้าบรรทุกไปส่งให้ลูกค้าที่จุดผ่านแดน

(2) การกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคจากผู้ประกอบการส่งออกประเทศพม่า

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศพม่า ตัวอย่างสินค้า เช่น เสื้อผ้า กระเทียม ผู้ส่งออกจากประเทศพม่าจะเป็นพ่อค้าส่งรายใหญ่ นอกจากที่จะส่งสินค้าให้กับผู้ประกอบการค้าส่งในประเทศไทยแล้ว ผู้ส่งออกยังส่งสินค้าให้กับพ่อค้าปลีกในประเทศพม่า นำสินค้ามาจำหน่ายที่ตลาดในอำเภอแม่สายอีกทางหนึ่ง โดยพ่อค้าปลีกจะหาบสินค้าผ่านด่านในตอนเช้าตรู่มาขายสินค้าในตลาดแม่สาย และจะหาบสินค้ากลับก่อนปิดด่านตอนเย็น

รูปที่ 3.10 แสดงการส่งออกสินค้าของผู้ส่งออกประเทศพม่า

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ

จากรูปที่ 3.10 ผู้ประกอบการนำสินค้ามากกระจายให้กับพ่อค้าส่ง และพ่อค้าปลีก และในบางส่วนนำไปจำหน่ายในตลาดอำเภอแม่สาย ซึ่งตลาดอำเภอแม่สายในปัจจุบันจะมีพ่อค้าปลีกจากประเทศพม่าหาบสินค้ามาขาย โดยปริมาณพ่อค้าปลีกในตลาดมีมากกว่าร้อยละ 60

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ พบว่าพ่อค้าปลีกในตลาดอำเภอแม่สายมีแนวโน้มที่จะเป็นพ่อค้าปลีกจากประเทศพม่ามากขึ้น และที่อยู่อาศัยของชุมชนในบริเวณชายแดนจะมีคนจากประเทศพม่าอพยพมาตั้งรกรากอาศัยอยู่หลายครอบครัว สินค้าที่ส่งมาขายในตลาดอำเภอแม่สายบางส่วนจะถูกจัดส่งให้กับคนที่อพยพจากประเทศพม่าที่มาอยู่ในอำเภอแม่สาย เพื่อเป็นตัวแทนในการกระจายสินค้า และส่งต่อไปยังจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย